

REMISSVAR

2020-12-19

Dnr: BO 2020-0287-1

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Författningsförslag Att göra anmälningar som gäller barn sökbara

(dnr S2019/02544)

Inledning

Barnombudsmannen har beretts möjlighet att inkomma med remissvar på Socialstyrelsens författningsförslag i rapporten *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara*.

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vi beaktar även de allmänna kommentarerna och rekommendationerna till Sverige från FN:s kommitté för barns rättigheter (FN:s barnrättskommitté). Mot bakgrund av detta lämnar vi synpunkter utifrån ett barnrättsperspektiv.

Allmänt

Socialstyrelsen skriver i sin rapport att socialnämnden har ett omfattande ansvar att uppmärksamma och skydda barn som far illa. Till följd av reglerna om personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten sätts i många kommuner de orosanmälningar som inte leder till utredning in i pärmar. Anmälningarna får enligt regelverket endast sorteras i kronologisk ordning, inte efter till exempel namn eller personnummer.

När en orosanmälan inkommer till socialnämnden ska även tidigare utredningar och orosanmälningar vägas in i bedömningen om en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) ska inledas. I många kommuner är antalet pärmar stort, vilket innebär att det ofta är svårt att hitta en eventuell tidigare anmälan. Det kan handla om en hel bokhylla eller bokhyllvägg av dokument som handläggaren ska genomsöka efter eventuella uppgifter som rör det aktuella barnet. Den som söker efter en anmälan i pärmen får också ta del av information, som många gånger är integritetskänslig, rörande andra personer.

Socialstyrelsen föreslår i rapporten att ett nytt undantag ska införas i 7 a § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL) som möjliggör sammanställningar som innehåller uppgifter om känsliga personuppgifter eller uppgifter om i övrigt ömtåliga personliga förhållanden. Undantaget föreslås

omfatta uppgifter om anmälan som gäller barn samt uppgifter om bedömning av behovet av omedelbart skydd och beslut att inte inleda utredning om ett barn (förhandsbedömningen). Avsikten är att göra det enklare för socialnämnden att hitta information om tidigare orosanmälningar som inte lett till utredning.

De förslagna författningsändringarna berör barnkonventionens grundprinciper, det vill säga artikel 2, 3, 6 och 12, men också artikel 16 (barns rätt till ett privatliv) och artikel 19 (barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp) av förslaget.

Det finns även ytterligare artiklar i barnkonventionen som berörs, till exempel artiklar som handlar om att barn har rätt till skydd mot olika skadliga företeelser vilka kan kopplas till socialnämndens ansvar för barn och unga - såsom artikel 33 om skydd mot narkotika, artikel 34 om skydd mot sexuellt utnyttjande och artikel 36 om skydd mot annat utnyttjande.

Socialstyrelsen har i sin rapport lyft nämnda artiklar i barnkonventionen och vägt in rättigheterna i sin bedömning och sina förslag. Bland annat förs ett resonemang om att förslaget kan leda till utökad delaktighet för barnet, då tidigare bedömningar därför kan spela roll för om en utredning inleds vid en ny anmälan. Socialstyrelsen lyfter emellertid också att är det viktigt att vara medveten om att det här förslaget i sig inte innebär att de barn som behöver skydd får det. För att barnen ska få skydd är det en förutsättning att socialnämnden genast inleder utredning när det behövs och att barnen får adekvata insatser utifrån sin situation. Förslaget kan endast förväntas öka möjligheten att identifiera barn som kan behöva socialnämndens skydd.

Socialstyrelsen har därutöver identifierat intressekonflikter mellan de olika artiklarna i barnkonventionen och för resonemang kring detta. Till exempel beskrivs att barnets rätt till skydd kan stå mot rätten till ett privat- och familjeliv, och att barnets bästa måste användas som vägledning när det uppstår inbördes konflikter mellan de olika rättigheterna i konventionen.

Barnombudsmannen anser att rapporten har ett tydligt barnrättsperspektiv och barnets bästa är centralt i bedömningarna. Barnombudsmannen tillstyrker förslaget i sin helhet.

Barnets rätt till överlevnad och utveckling och rätten att skyddas från alla former av våld och övergrepp

I både SoL och Lagen om vård av unga (LVU) finns principen om barnets bästa inskriven. Barnets bästa ska beaktas i alla ärenden som rör barn och vara avgörande vid beslut och åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn och i alla beslut enligt LVU.

Mot bakgrund av socialnämndens särskilda ansvar att skydda barn anser Barnombudsmannen att det är anmärkningsvärt att det inte redan i gällande regelverk finns ett sådant undantag i SoLPuL som nu föreslås, vilket möjliggör en att på ett säkert och enkelt sätt, i samband med en skydds- och förhandsbedömning, kunna hitta eventuella tidigare anmälningar som rör barnet.

Det krävs i dag att ett ofta stort antal pärmar gås igenom vid varje inkommande anmälan. Detta kan i praktiken vara svårt att genomförbara på ett säkert sätt, vilket leder till en godtycklighet. Om det slumpar sig så att det är samma handläggare som tar emot både den tidigare och den aktuella anmälan kanske handläggaren kommer ihåg att det finns en tidigare information och lyckas hitta rätt dokument i den kronologiska pärmen. Det kan dock en större sannolikhet att det är olika handläggare som tar emot det första och det andra samtalet, vilket gör att det är större risk att den tidigare informationen missas

Denna typ av slumpmässighet skapar en allvarlig risk för olika behandling och att barn faller mellan stolarna - till följd av att tidigare orosanmälningar som bör vägas in i risk- och förhandsbedömningen missas. Barnombudsmannens uppfattning är att det är en rättsosäkerhet som inte är acceptabel när det gäller barns rätt till skydd utifrån bland annat artikel 19, 20 och 36 i barnkonventionen.

Barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter och bli hörd

Enligt artikel 12 i barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad. Anmälningar kan innehålla uppgifter om vad ett barn tidigare har framfört muntligt eller på annat sätt, exempelvis till personal i hälso- och sjukvården eller skola/förskola. Dokumentationen i den tidigare förhandsbedömningen kan även innehålla uppgifter som barnet framfört direkt till socialtjänsten.

Om det inkommer upprepade anmälningar är det av stor vikt att tidigare den tidigare dokumentationen av barnets upplevelser och åsikter inte missas, vilket också lyfts i Socialstyrelsens rapport.

Rätten till privat- och familjeliv

Som tidigare nämnts för Socialstyrelsen för i sin rapport ett resonemang rörande intressekonflikter mellan barnets rätt till skydd som kan stå mot rätten till ett privat- och familjeliv.

Barnombudsmannen vill här särskilt betona de konsekvenser för andra barns rätt till integritet som nuvarande regelverk får, då det innebär att alla handläggare som ska göra en förhandsbedömning ofta behöver gå igenom ett stort antal pärmar med orosanmälningar som inkommit, för att se om det finns någon tidigare anmälan som rör just det aktuella barnet. Det betyder att handläggare löpande tar del av integritetskänslig information som berör barn i ärenden som de inte är ansvariga för.

Föredragande i ärendet har varit utredare Annelie Sjöberg.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman